

**ВПЛИВ ФАКТОРІВ
НА ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА**

Анотація

У статті досліджено сутність та зміст облікової політики підприємств як важливої складової раціональної організації бухгалтерського обліку на підприємстві. Облікова політика розглядається як сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для складання та подання фінансової звітності. Вивчено актуальні проблеми формування облікової політики підприємств України. Виділено існуючі внутрішні та зовнішні фактори при визначенні складових облікової політики, розроблено власні пропозиції щодо побудови раціональної та ефективно системи формування облікового процесу. Досліджено, що розробка облікової політики на підприємствах є трудомістким процесом і вимагає від виконавців певних здібностей і підготовки, системних знань законодавства, усіх процесів, що відбувалися на підприємстві та за їх межами в минулому, відбуваються сьогодні та відбуватимуться в майбутньому.

Ключові слова: облікова політика, організація бухгалтерського обліку, фінансова звітність.

І.Н. Святенко, к.э.н.,
Макеевский экономико-гуманитарный институт, г. Макеевка

**ВЛИЯНИЕ ФАКТОРОВ
НА ФОРМИРОВАНИЕ УЧЕТНОЙ ПОЛИТИКИ ПРЕДПРИЯТИЯ**

Аннотация

В статье исследована сущность и содержание учетной политики предприятий, как важной составляющей рациональной организации бухгалтерского учета на предприятии. Учетная политика рассматривается как совокупность принципов, методов и процедур, используемых предприятием для составления и представления финансовой отчетности. Изучены актуальные проблемы формирования учетной политики предприятий Украины. Выделены существующие внутренние и внешние факторы при определении составляющих учетной политики и разработаны собственные предложения относительно построения рациональной и эффективной системы формирования учетного процесса. Исследовано, что разработка учетной политики на предприятиях является трудоемким процессом и требует от исполнителей определенных способностей и подготовки, системных знаний законодательства, всех процессов, происходивших на предприятии и за его пределами в прошлом, происходящих сегодня и ожидаемых в будущем.

Ключевые слова: учетная политика, организация бухгалтерского учета, финансовая отчетность.

Inna M. Sviatenko, Candidate of Economics,
Makeyevka Institute of Economics and Humanities, Makeyevka

**INFLUENCE OF FACTORS
ON THE ACCOUNTING POLICY OF THE ENTERPRISE**

Annotation

The paper studies the nature and content of the accounting policies of enterprises as an important component of a rational organization of accounting at the enterprise. Accounting policies is considered as a set of principles, methods and procedures used for compiling and presenting financial statements of Ukrainian enterprises. The current internal and external factors in determining the components of

accounting policies is highlighted and separate proposals for the construction of a sound and effective system of formation of the accounting process are developed. It is investigated, that the development of accounting policies in enterprises is a tedious process and requires certain skills and preparation, system knowledge of the legislation, all the processes occurring in the workplace and outside it, which were taking place in the past, today and expected in the future.

Keywords: accounting policies, business accounting, financial accounts.

Постановка проблеми. Головним призначенням бухгалтерського обліку та фінансової звітності є надання користувачам повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства. Важливою складовою раціональної організації бухгалтерського обліку на підприємстві є облікова політика, при розробці якої необхідно враховувати зовнішні та внутрішні фактори, а також специфіку господарської діяльності підприємства. Тому можна розглядати облікову політику як віддзеркалення фінансово-господарської діяльності підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання сутності облікової політики розглядаються багатьма видатними українськими вченими. Т. В. Барановська розглядає облікову політику як методологію, обрану підприємством з урахуванням встановлених норм та особливостей [1]. М. Т. Білуха тлумачить облікову політику як спосіб ведення облікового процесу [2]. Ф. Ф. Бутинець вважає, що облікова політика – це не просто сукупність способів ведення обліку, обраних відповідно до умов господарювання, а й вибір методики обліку, яка дає змогу використовувати різні варіанти відображення фактів господарського життя [3]. М. В. Кужельний під обліковою політикою підприємства розуміє сукупність конкретних методів і способів організації та форм ведення бухгалтерського обліку, прийнятих підприємством на підставі загальних правил та особливостей його роботи [4]. Л. Г. Ловінська вважає, що облікова політика суб'єкта господарювання – це сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються суб'єктом господарювання для ведення поточного обліку, складання та подання фінансової звітності [5]. В. Г. Швець розглядає облікову політику, з одного боку, як сукупність прийомів і методів, за допомогою яких здійснюється керівництво бухгалтерським обліком в Україні в особі уповноважених на те законодавчих та виконавчих органів влади, з іншого – як сукупність конкретних методів і способів організації та форм бухгалтерського обліку, прийнятих підприємством на підставі загальних правил і особливостей господарської діяльності [6].

Незважаючи на існуючі ґрунтовні дослідження з питань формування облікової політики, їх не можна вважати визначеними з тих причин, що кожний суб'єкт господарювання є унікальним за своєю специфікою й особливостями.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження існуючих внутрішніх та зовнішніх факторів при визначенні складових облікової політики та розробка власних пропозицій щодо побудови раціональної та ефективної системи формування облікового процесу.

Виклад основного матеріалу. Поняття облікової політики виникло в процесі реформування системи бухгалтерського обліку та звітності в Україні у 1999 році. Згідно з Законом «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [7], облікова політика – це сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для складання та подання фінансової звітності. У Законі [7] наводиться лише визначення облікової політики і тому підприємства самостійно вирішували ці принципи, методи та процедури. Виходить, що в її структурі три переплетені елементи.

Так, принципи обліку – фундамент, на якому будують методи і процедури обліку. У свою чергу, методи впливають на вибір процедур обліку. Першими з елементів облікової політики є принципи обліку – це ті правила, за якими вимірюють, оцінюють і реєструють господарські операції, а потім їх результати відображають у фінансовій звітності (рис. 1). Керуючись ними, встановлюють два інших елементи облікової політики – методи і процедури обліку.

Принципи бухгалтерського обліку	• Обачність
	• Повне освітлення
	• Автономність
	• Послідовність
	• Безперервність
	• Нарахування і відповідність доходів і витрат
	• Превалювання сутності над формою
	• Історична (фактична) собівартість
	• Єдиний грошовий вимірник
	• Періодичність

Рис. 1. Принципи бухгалтерського обліку

Методи обліку – це способи і прийоми, за якими господарські операції відображають в обліку (рис. 2). Для облікової політики встановити метод означає вибрати облікову оцінку статей фінансової звітності. Так, наприклад, вказують методи оцінки вибуття запасів, нарахування амортизації необоротних активів, метод оцінки сумнівної дебіторської заборгованості і тому подібне. Можливі варіанти облікових оцінок передбачені відповідними П(С)БО, а кожне підприємство вибирає з них ту, яка дозволить максимально точно представити його фінансову картину.

Що стосується процедур бухгалтерського обліку (рис. 3), то на рівні Закону про бухгалтерський облік та фінансову звітність і Національних стандартів бухгалтерського обліку вони не виділені, але зазвичай до них відносять форму ведення, порядок документообігу і технологію обробки

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ І АУДИТ

облікової інформації, іншими словами, порядок організації обліку на підприємстві.

Методи бухгалтерського обліку	• методи амортизації основних засобів;
	• вартісна межа для віднесення матеріальних активів до малоцінних необоротних активів;
	• методи нарахування амортизації малоцінних необоротних активів;
	• методи нарахування амортизації і терміни використання нематеріальних активів;
	• що вважати одиницею запасів: найменування чи однорідну групу (вид);
	• методи оцінки вибуття запасів;
	• порядок обліку транспортно-заготовчих витрат;
	• порядок переоцінки запасів;
	• методи визначення величини резерву сумнівних боргів;
	• методи оцінки ступеня завершеності операції з послуг, що надаються;
	• порядок формування резервів для забезпечення майбутніх витрат і платежів;
	• методи формування історичної вартості активів;
	• формування собівартості продукції (робіт, послуг). Наводять перелік і склад статей калькуляції виробничої собівартості продукції;
	• база розподілу загальноновиробничих витрат і порядок оцінки залишків незавершеного виробництва;
	• перелік і склад змінних і постійних загальноновиробничих витрат;
	• методи обліку витрат виробництва;
	• перелік пов'язаних сторін;
• порядок обліку курсових різниць;	
• порядок створення і використання резервного капіталу;	
• поріг суттєвості облікової інформації тощо.	

Рис. 2. Методи бухгалтерського обліку

На даний час зміст та структура облікової політики регламентується Методичними рекомендаціями щодо облікової політики підприємства, затвердженими Наказом Міністерства фінансів України 27.06.2013 р. № 635. Ці Методичні рекомендації можуть застосовуватися підприємствами, організаціями та іншими юридичними особами незалежно від організаційно-правових форм господарювання і форм власності (крім банків, бюджетних установ та підприємств, які відповідно до законодавства застосовують міжнародні стандарти фінансової звітності).

Процедури складання звітності	• хто вестиме бухгалтерський облік на підприємстві (бухгалтерська служба, аудиторська фірма або консалтингова компанія і т. д.);
	• робочий план рахунків підприємства;
	• форма ведення обліку (журнально-ордерна, меморіально-ордерна, комбінована);
	• форми додаткових облікових документів, які необхідні для накопичення і обробки інформації з урахуванням особливостей підприємства;
	• перелік осіб, які мають право підпису первинних документів;
	• порядок застосування первинних документів, організації документообігу, зберігання документів і облікових реєстрів;
	• технологія обробки облікової інформації;
	• періодичність і порядок проведення інвентаризації;
	• порядок організації матеріальної відповідальності на підприємстві;
	• порядок ведення управлінського обліку;
	• посадові особи, відповідальні за якісне і своєчасне складання і надання фінансової, статистичної, податкової звітності;
	• відповідальність за порушення облікової політики підприємства тощо.

Рис. 3. Процедури складання звітності (Джерело: власна розробка)

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ І АУДИТ

У будь-якому разі підприємства, розробляючи облікову політику, мають враховувати велику кількість факторів, обумовлених особливостями та специфікою господарської діяльності підприємства. Таким чином, облікова політика є індивідуальною для кожного підприємства.

Всі фактори впливу на формування облікової політики можна розділити на наступні групи:

1. Економіко-правове поле діяльності:
  - a. стан господарського, податкового, економічного, бухгалтерського та інших законодавств;
  - b. рівень інфляції; розвиток інфраструктури ринку;
  - c. інвестиційна активність, сприятливість інвестиційного клімату.
2. Правовий і організаційний статус підприємства:
  - a. форма власності, організаційно-правова форма бізнесу;
  - b. галузь і вид діяльності, кількість видів діяльності;
  - c. обсяги господарської діяльності;
  - d. виробничі, фінансові, комерційні та інші особливості підприємства;
  - e. рівень свободи дій у питаннях ціноутворення, поставок продукції, можливість самостійного прийняття рішень.
3. Організаційна структура підприємства:
  - a. організаційна структура управління;
  - b. наявність структурних підрозділів, взаємозв'язок між ними;
  - c. структура облікового апарату, розподіл обов'язків між обліковими працівниками.
4. Стратегія фінансово-господарського розвитку:
  - a. поточні та перспективні напрями розвитку підприємства.
5. Кадрове та матеріально-технічне забезпечення:
  - a. рівень кваліфікації адміністративного персоналу та бухгалтерської служби;
  - b. рівень розвитку матеріально-технічної бази;
  - c. система матеріальної зацікавленості та матеріальної відповідальності;
  - d. система інформаційного забезпечення підприємства.

Економіко-правове поле діяльності відноситься до зовнішніх факторів впливу на облікову політику. З цією метою державою розроблено законодавчі акти та інші нормативно-правові документи, що регулюють питання бухгалтерського обліку і звітності. Інші групи факторів – це фактори внутрішні.

Форма власності впливає на загальний напрям у побудові та веденні обліку. Необхідно враховувати, що облік відрізняється на підприємствах

різної форми власності: на відміну від підприємств приватної форми власності, державні підприємства не мають можливості самостійно обирати форму організації роботи бухгалтерської служби, розподіл функціональних обов'язків, структуру управління, яка визначається вищестоящим органом та доводиться до виконання. Підприємства інших форм власності при розробці облікової політики самостійно обирають форму організації бухгалтерського обліку, яка найбільш відповідає умовам конкретного підприємства. Форма власності визначає джерело фінансування діяльності, порядок розподіл отриманих прибутків та ризиків.

Галузь і вид діяльності впливає на вибір та обґрунтування таких елементів облікової політики: склад витрат, які формують собівартість; метод обліку витрат та калькулювання собівартості; оцінка незавершеного виробництва; база розподілу накладних витрат; специфіка проведення інвентаризації незавершеного виробництва та його оцінки.

Від кількості видів діяльності залежить кількість використовуваних облікових методик, яка визначає трудомісткість та складність обліку, що має неопосередкований вплив на формування організаційно-технічних аспектів облікової політики. Залежно від виду діяльності формується такий аспект облікової політики як робочий план рахунків.

Обсяги діяльності впливають на обсяги облікових робіт, визначають загальну організацію облікової роботи, форму організації роботи облікового апарату, ступінь централізації обліку.

Залежно від кількості та переліку податків та зборів, які сплачує підприємство, в обліковій політиці будуть формуватись дані про відповідні бази оподаткування, існуватимуть відмінності у переліку форм податкової звітності, обиратимуться методи податкових розрахунків.

Наявність матеріальної бази впливає на потенційну можливість вибору комп'ютерної форми обліку, автоматизації окремих ділянок облікових робіт, використання можливостей програмного забезпечення для досягнення оперативності та аналітичності інформації. Забезпечення облікового апарату знаряддями праці є одним з елементів, які визначають організацію роботи бухгалтерської служби, розподіл обов'язків.

Рівень кваліфікації кадрів бухгалтерської служби впливає на організацію роботи облікового апарату, визначає структуру та розподіл функціональних обов'язків працівників бухгалтерії.

Створення дієвої системи матеріальної зацікавленості вимагає відображення в обліковій політиці порядку створення відповідних резервів для забезпечення матеріального заохочення, порядку розподілу чистого прибутку.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. На основі проведеного дослідження можна зробити такі висновки:

1. Облікова політика пов'язана з фінансово-господарською діяльністю підприємств та має бути спрямована на їх розвиток і вдосконалення. Вона повинна ґрунтуватися не тільки на основних принципах бухгалтерського обліку, а й на загальних організаційно-управлінських принципах, які впливають на вибір істотних чинників і характеризують зв'язки внутрішніх господарських процесів.

2. Розробка облікової політики на підприємствах є трудомістким процесом і вимагає від виконавців певних здібностей і підготовки, системних знань законодавства, усіх процесів, що відбувалися на підприємстві та за їх межами в минулому, відбуваються сьогодні та відбуватимуться в майбутньому.

3. Формування облікової політики є процесом, який поєднує організацію бухгалтерського обліку та його методичні засади. При здійсненні цього процесу потрібно чітко окреслити сферу дії облікової політики.

Список використаних джерел:

1. Барановська Т. В. Облікова політика підприємств в Україні: теорія і практика : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.06.04 – «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит» / Т. В. Барановська / Нац. аграр. ун-т. – К., 2005. – 21 с.
2. Білуха М. Т. Курс аудиту / М. Т. Білуха – К. : Вища школа – Знання, 1998. – 574 с.
3. Бутинець Ф. Ф. Організація бухгалтерського обліку: Підруч. для студ. спец. «Облік і аудит» вищ. навч. закл. / За ред. Ф. Ф. Бутинця. – 3-є вид., доп. і перероб. – Житомир: ПП «Рута», 2002. – 592 с.
4. Кужельний М. В. Теорія бухгалтерського обліку : [підручник] / М. В. Кужельний, В. Г. Лінник. – К. : КНЕУ, 2001. – 334 с.
5. Ловінська Л. Г. Про національну облікову політику в Україні / Л. Г. Ловінська // Економіка України. – 2006. – № 4. – С. 22–29.
6. Швець В. Г. Теорія бухгалтерського обліку : [підручник] / В. Г. Швець / – К. : Знання, 2004. – 447 с.
7. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України, прийнятий 16.07.99 р. зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – №40.

References

1. Baranovska, T.V. (2005). *Accounting policies in Ukraine: Theory and Practice*. Abstract to Phd dissertation, 08.06.04. Nats. agrar. un-t, Kyiv, 21 p. (in Ukr.).
2. Bilukha, M.T. (1998). *Kurs audytu* [Course of audit]. Vyshcha shkola, Znannia, Kyiv, 574 p. (in Ukr.).
3. Butynets, F.F. (2002). *Organizatsia bykhgalterskogo obliku* [Accounting organization]. In F.F. Butynets (Ed.). PP «Ruta», Zhytomyr, 592 p. (in Ukr.).
4. Kuzhelnyi, M.V., Linnyk, V.H. (2001). *Teoria bykhgalterskogo obliku* [Theory of Accounting]. KNEU, Kyiv, 334 p. (in Ukr.).
5. Lovinska, L.H. (2006). On the national accounting policy in Ukraine. *Ekonomika Ukrainy* [Economy of Ukraine], no. 4, pp. 22–29 (in Ukr.).
6. Shvets, V.H. (2004). *Teoria bykhgalterskogo obliku* [Theory of Accounting]. Znannia, Kyiv, 447 p. (in Ukr.).
7. *On Accounting and Financial Reporting in Ukraine* (1999), Law of Ukraine of 16.07.99 № 996-XIV. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy* [Supreme Council of Ukraine], no. 40 (in Ukr.).